

УДК 378:005.6(045)(447.42-25:4)

Н. В. Шигонська

ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Євроінтеграційні процеси в соціальному та освітньо-науковому просторах буття українського суспільства позитивно впливають на динаміку національного розвитку та удосконалення системи освіти, передбачаючи модернізацію системи вищої освіти, забезпечуючи її ступневість, доступність та професійність. За таких умов, особливого значення набуває підготовка майбутніх фахівців медичної галузі, а саме медичних сестер, як таких, що несуть спільну відповідальність за стратегічну цінність державного рівня – здоров'я населення та створення умов для його зберігання і примноження. Вагому роль у цих процесах відіграють заклади вищої освіти медичного спрямування, освітня діяльність яких передбачає формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів, готових до професійної діяльності у контексті викликів сьогодення.

Медична освіта як складова загальної освітньої системи України знаходиться у тісному взаємозв'язку із вектором розвитку світової, європейської освітньої і медичної спільнот, а також регулюється нормативно-правовим забезпеченням, що визначає зовнішні та внутрішні фактори впливу на динаміку розвитку та механізми регулювання освітніх процесів, забезпечуючи належний рівень навчальних, професійних та особистісних досягнень студентів.

Правове поле європейської складової визначають: Бухарестське комюніке «Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти» (2012 р.), Єреванське комюніке – конференції європейських міністрів вищої освіти (2015 р.), Освіта та підготовка 2010 (Education and Training 2010) (2002 р.), стратегічна програма з питань освіти та підготовки (ET 2020) (2009 р.), рекомендація Європейського парламенту і Ради 2008/C111/01 «Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя» (2008 р.), Програма дій з модернізації Європейської системи вищої освіти (Supporting growth and jobs – an agenda for the modernization of Europe's higher education systems) (2011 р.), резолюція Європейського парламенту 2013/2041 (INI) «Про переосмислення освіти» (On Rethinking Education) (2013 р.), Перелік нових кваліфікацій для Європи COM (2016 р.) 381 (A new skills agenda for Europe: Working together to strengthen human capital employability and competitiveness) (2016 р.), оновлена програма розвитку Європейської вищої освіти SWD (2017 р.) 164 (Renewed EU agenda for higher education) (2017 р.) [1, с. 100].

Вітчизняний компонент окреслюють: Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Закон України «Про освіту» (2017 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікації» (2011 р.), Національна стратегія розвитку в Україні на 2012 – 2021 роки (2013 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015 р.), розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікації на 2016-2020 роки» (2016 р.).

Особливості регулювання процесів у системі охорони здоров'я – Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1993 р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002-2011 рр.» (2002 р.), наказ МОЗ України «Про заходи щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої медичної та фармацевтичної освіти» (2004 р.), «Про експериментальне впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладах III-IV рівнів акредитації у 2004 – 2010 рр.» (2004 р.), «Програма розвитку вищої медичної освіти до 2015 року» (2010 р.), проект «Національна стратегія побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020» (2014 р.) [1, с. 101].

Метою статті є обґрунтування засад підготовки майбутніх медичних фахівців у контексті змін нормативно-правового забезпечення означеного процесу у закладах вищої освіти медичного спрямування.

Методами, які було обрано для досягнення означеної мети є системний аналіз, синтез, систематизація та логічне узагальнення.

Питання професійної фахівців у закладах вищої освіти знайшли відображення у доробках представників наукової спільноти, які дослідили різні аспекти цієї проблематики, а саме: філософські аспекти вищої освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.), концептуальні положення психології науки (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв та ін.); теоретико-методологічні основи професійної освіти (Б. Абдикарімов, С. Архангельський, Н. Батечко, В. Безрукова, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Желанова, Н. Ничкало, С. Сисоєва, та ін.); дидактичні засади професійної підготовки фахівців з вищою освітою (І. Абакумова, А. Алексюк, Н. Батечко, В. Бондар, О. Коваленко, І. Міщенко, В. Моторіна, О. Спірін та ін.); сутність та особливості компетентнісного підходу (Н. Бібік, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, В. Свистун, А. Хуторской, В. Ягупов та ін.); питання впровадження компетентнісного підходу (О. Заблоцька, І. Зимня, А. Маркова, О. Пометун, Л. Хоружа та ін.), аспекти підготовки фахівців в умовах коледжу (М. Бакланова, М. Братко, Ю. Галандзовський, Л. Кириченко, О. Майборода, С. Наконечна, Т. Руденька та ін.); проблематика освітнього середовища (М. Братко, О. Васильєва, В. Желанова, В. Мастерова, В. Панов, В. Рубцов, В. Слободчиков, В. Ясвін та ін.).

У свою чергу, особливості підготовки медичних спеціалістів та медичних сестер, зокрема, висвітлені в таких доробках: загальні засади підготовки фахівців з охорони здоров'я та стратегічні напрями розвитку медсестринства в Україні (Ю. Вороненко, О. Литвинова, Ф. Москаленко, В. Свиридчук, В. Шатило, М. Шегедин та ін.); зміст професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі (І. Бойчук, Л. Джулай, Л. Кайдалова, В. Копетчук, О. Маркович, І. Радзієвська, Т. Темерівська, М. Філоненко та ін.); особливості організації освітнього процесу у практиці підготовки медичних сестер (С. Гордійчук, О. Кравченко, В. Коваленко, С. Ястремська та ін.); теоретичні і практичні засади формування та розвитку професійної компетентності майбутніх медичних сестер (С. Поплавська, І. Махновська, З. Шарлович, Н. Шигонська та ін.).

Методологічним концептом дослідження означеної проблеми є поліпідхідний синтез пріоритетних ідей системного, андрагогічного, аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, діяльнісного, суб'єктного, технологічного, середовищного наукових підходів у формуванні професійної компетентності майбутніх медичних сестер в освітньому середовищі коледжу, що дозволяє сформуванню цілісного уявлення про професійну підготовку майбутніх медичних сестер, дає змогу виділити ґрунтовні системні зв'язки та компоненти означеного процесу.

Теоретичний концепт представлений результатами досліджень провідних вітчизняних науковців, які обґрунтували загальні та специфічні характеристики організації даного процесу відповідно до глобалізаційних процесів в освітньому середовищі закладів вищої освіти та змінних умов нормативно-правового поля, що визначають напрями та зміст євроінтеграційних тенденцій.

Технологічний концепт містить положення, які є ґрунтовними для розробки процесуальних аспектів, технологій, направлених на модернізацію та удосконалення змісту підготовки медичних фахівців у закладах вищої освіти.

Таким чином, засади підготовки майбутніх медичних спеціалістів у закладах вищої освіти ми можемо систематизувати за трьома критеріями системності: нормативне забезпечення; теоретико-методологічні та технологічні основи професійної підготовки; зміст та особливості професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі при організації освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Фокусом представленого дослідження є систематизація правових норм загального характеру. Це, перш за все, комюніке Європейського Союзу, які визначають та регулюють пріоритети та завдання для створення єдиної освітньої зони для всіх країн європейського регіону включно із Україною.

Правову основу процесу професійної підготовки складають, перш за все, комюніке Європейського Союзу, які визначають та регулюють пріоритети та завдання для створення єдиної освітньої зони для всіх країн

європейського регіону включно із Україною, як повноправного суб'єкта освітньої діяльності з 2005 року (див. таб.1).

Таблиця 1.

Нормативно-правові документи (комюніке), що регулюють освітню діяльність країн учасниць Європейського Союзу протягом 1999-2015 років

№	Нормативно-правовий документ	Дата прийняття	Місто	Країни учасниці
1.	Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти»	19 червня 1999	Болонья	29 країн
2.	«До зони європейської Вищої освіти»: Комюніке зустрічі європейських міністрів освіти	19 травня 2001 року	Прага	32 країни
3.	«Створення зони вищої освіти Європи»: Комюніке конференції міністрів освіти	19 вересня 2003 року	Берлін	33 країни
4.	«Загальноєвропейський простір освіти – досягнення мети» Комюніке Конференції європейських міністрів освіти	19 –20 травня 2005 року	Берген	40 країн
5.	«На шляху до Європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації»: Комюніке Конференції Міністрів європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти	16–19 травня 2007 року	Лондон	46 країн
6.	«Болонський процес у період до 2020 року – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті»: Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти	28-29 квітня 2009 року	Лювен та Лювен-ля-Ньов	46 країн
7.	«Про створення Європейського простору вищої освіти»	12 березня 2010 року	Будапешт-Відень	47 країн
8.	«Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти»	26-27 квітня 2012 року	Бухарест	47 країн
9.	Єреванське комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти	14-15 травня 2015 року	Єреван	47 країн

Так, очевидним є системність та послідовність у створенні та розбудові єдиного освітнього простору в Європі, з огляду на циклічність обговорення даної проблеми, шляхом періодичних, раз на два роки, зустрічей європейських міністрів вищої освіти. Також варто відзначити позитивну динаміку розбудови освітнього простору, за умови приєднання інших країн-учасниць та розширення загальної кількості суб'єктів означеного процесу до 47, де Україна стала повноправним членом з 2005 року (м. Берген). Важливо звернути уваги на розширення та поглиблення проблем, які запропоновані до дискусії, від «створення»

до «консолідації» освітнього простору, визначення *пріоритетів*, цілей, завдань і виокремлення шляхів їх досягнення наряду із аналізом результатів, що було отримано, а саме:

Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» (1999 рік) – визнання пріоритетної ролі та значення освіти та освітнього співробітництва для розвитку зміцнення стабільних, мирних і демократичних суспільств; створення єдиного європейського освітнього простору [2].

«До зони європейської Вищої освіти»: Комюніке зустрічі європейських міністрів освіти (2001 рік) – визначення напряму та пріоритетних дій щодо створення та розвитку єдиного європейського освітнього простору до 2010 року та залучення до цього процесу всіх країн Європейського союзу [3].

«Створення зони вищої освіти Європи»: Комюніке конференції міністрів освіти (2003 рік) – визнання важливості соціальної складової Болонського процесу, та вищої освіти як громадського блага та громадської відповідальності; перетворення Європи на «найконкурентнішу та найбільш динамічну одиницю»; створення міцних зв'язків між вищою освітою та науково-дослідницькою системою [4].

«Загальноєвропейський простір освіти – досягнення мети»: Комюніке Конференції європейських міністрів освіти (2005 рік) – виокремлення пріоритетів до 2010 року; забезпечення доступності вищої освіти для всіх; створення Загальноєвропейського простору вищої освіти, заснованого на принципах якості та прозорості, збереження культурної спадщини; впровадження національних кваліфікаційних рамок; присудження і визнання подвійних дипломів, зокрема, на рівні доктора [5].

«На шляху до Європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації»: Комюніке Конференції Міністрів європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти (2007 рік) – **мобільність, соціальний вимір, збір інформації, Європейський простір вищої освіти в контексті глобалізації** [6].

«Болонський процес у період до 2020 року – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті»: Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти (2009 рік) – констатація отриманих результатів за попередні роки у всіх сферах, визначення узгоджених цілей і порядку денного для наступної декади, покращення роботи за кожним напрямом, підготовка плану роботи на період до 2012 року [7].

«Про створення Європейського простору вищої освіти» (2010 рік) – офіційне проголошення створення Європейського простору вищої освіти, відзначення необхідності коректив і подальшої роботи за участю працівників ЗВО і студентів на європейському, національному і, особливо, інституційному рівнях [8].

«Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти» (2012 рік) – створення умови, що сприяють студентоцентрованому навчання,

інноваційним методам викладання та сприятливому робочому й навчальному середовищу, дозвіл агенціям із забезпечення якості, зареєстрованим EQAR, здійснювати свою діяльність в усьому ЄПВО, водночас дотримуючись національних вимог [9].

Єреванське комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти (2015 рік) – покращення якості та релевантності навчання і викладання, що є головною місією ЄПВО, підвищення рівня працевлаштування випускників упродовж життя, забезпечення інклюзивності системи та імплементація узгоджених структурних реформ [10].

Отже, зазначені процеси та активна участь України позитивно вплинули на динаміку оновлення нормативно-правових засад, які регламентують норми функціонування освіти всередині країни (див. таб. 3).

Таблиця 3.

Документи, які регламентують функціонування освіти України протягом 1991-2017 років

№	Нормативно-правовий документ	Дата прийняття	Уповноважений офіційний орган
1.	Закон України «Про освіту»	1991 рік	Верховна Рада України
2.	Закон України «Про вищу освіту»	2002 рік	Верховна Рада України
3.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікації»	2011 рік	Кабінет Міністрів України
4.	«Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки»	2013 рік	Президент України
5.	Закон України «Про вищу освіту»	2014 рік	Верховна Рада України
6.	Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»	2015 рік	Верховна Рада України
7.	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)»	2016 рік	Кабінет Міністрів України
8	Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікації на 2016-2020 роки»	2016 рік	Кабінет Міністрів України
9	Закон України «Про Освіту»	2017 рік	Верховна Рада України

Вочевидь стрімкий прорив у розвитку освітньої системи з 2011 року, на відміну від майже двох десятиліть де врахування світових інновацій відбувалося раз у декаду (Закон України «Про освіту» – 1991 рік, Закон України «Про вищу освіту» – 2002 рік). Хоча нестабільність та політичні чинники суттєво затримали інтеграцію

європейських принципів від часу участі України в Болонському процесі (2005 рік) до реальних кроків по імплементації його пріоритетів, суттєві зрушення спостерігаються з 2011 року. Надалі ми можемо спостерігати послідовну позитивну закономірність щороку, від Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікації» – 2011 рік до нового Закон України «Про Освіту» – 2017 рік [11; 12; 13].

На увагу та схвалення заслуговує те, що основні цінності представлені в документах ЄС, знайшли своє відображення в українських законах та постановах, де основні категорії, ідеї єдиної освітньої зони, формування фахівців нового поліття на основі оновлених рамок кваліфікації, вимог щодо підготовки фахівців за освітніми рівнями: від початкового до наукового, здобуття нових освітніх ступенів від молодшого бакалавра до доктора наук, однак, означена тематика є предметом нашого подальшого дослідження і буде представлена у наступних публікаціях.

Список використаної літератури

- 1. Шигонська Н. В.** Правове забезпечення розвитку медичної освіти України у контексті євроінтеграційних процесів / Н. В. Шигонська // Матеріали міжнародної конференції «Здоров'я і суспільні виміри в академічному просторі та поза ним», м. Вінниця-Київ, 2017. – С. 99–102.
- 2. Спільна декларація** міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти «Європейський Союз; Декларації; Міжнародний документ; м. Болонья, 19 червня 1999 р., URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_525
- 3. Комюніке** зустрічі європейських міністрів освіти «До зони європейської Вищої освіти»; м. Прага, 19 травня 2001 р., \ URL: https://drive.google.com/file/d/0B_jORfZbHWtINVprd0MwR0k0TkU/view
- 4. Комюніке** конференції міністрів освіти «Створення зони вищої освіти Європи»; м. Берлін, 19 вересня 2003 р., URL: <http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/prazke-komyunike.html>
- 5. Комюніке** Конференції європейських міністрів освіти, відповідальних за сферу вищої освіти «Загальноєвропейський простір освіти – досягнення мети» 19-20 травня 2005 р., м. Берген, URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/994_576
- 6. Комюніке** Конференції Міністрів європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти: «На шляху до Європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації», м. Лондон, 16-19 травня 2007 р., URL: <http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/londonske-komyunike.html>
- 7. «Болонський процес** у період до 2020 року – Європейський простір вищої освіти у новому десятилітті»: Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти, м. Льовен та м. Льовен-ля-Ньов, 28-29 квітня 2009 р, URL: [http://www.edupolicy.org.ua/files/Louvain_Communique\(2009\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Louvain_Communique(2009).pdf)
- 8. Будапештсько-Віденська Декларація** «Про створення Європейського

простору вищої освіти»; м. Будапешт та м. Відень 12 березня 2010 року. URL: <http://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/bolonskij-proczes/budapeshtsko-videnska-deklaracziya.html>

9. Бухарестське комюніке «Використання нашого потенціалу з найбільшою користю: консолідація Європейського простору вищої освіти»; м. Бухарест, 26-27 квітня 2012 р., URL: [http://www.edupolicy.org.ua/files/Bucharest_Communique\(2012\).pdf](http://www.edupolicy.org.ua/files/Bucharest_Communique(2012).pdf)

10. Єреванське комюніке – Конференції європейських міністрів вищої освіти. м. Єреван, 14-15 травня 2015 р., URL: http://www.mab.hu/web/doc/kulfold/Yerevan_Communique.pdf

11. Закон України «Про Освіту» 05.09.2017 № 2145VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

12. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»; Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

13. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556VII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Шигонська Н. В. Засади підготовки медичних фахівців у закладах вищої освіти

У статті представлені засади підготовки майбутніх медичних фахівців у закладах вищої освіти у контексті змін нормативно-правового забезпечення. У межах дослідження виокремлено методологічний, теоретичний та технологічний концепти. Методологічним концептом є поліпідхідний синтез пріоритетних ідей системного, андрагогічного, аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, діяльнісного, суб'єктного, технологічного наукових підходів. Теоретичний концепт представлений дослідженнями провідних вітчизняних та закордонних науковців. Технологічний концепт містить положення, які є ґрунтовними для розробки процесуальних аспектів, технологій підготовки медичних фахівців у закладах вищої освіти. Охарактеризовано динаміку змін нормативно-правового поля в ЕС і Україні, а також напрями розвитку освіти відповідно пріоритетних завдань, що стоять наразі перед системою вищої освіти, і вищою медичною освітою, зокрема.

Ключові слова: медичні фахівці, заклади вищої освіти, нормативно-правове поле.

Шигонская Н. В. Принципы подготовки медицинских специалистов в высших учебных учреждениях

В статье представлены принципы подготовки медицинских специалистов в высших учебных учреждениях в контексте законодательных изменений. В пределах исследования выделены методологический, теоретический и технологический концепты. Методологическим концептом определен полиподходный синтез

приоритетных идей системного, андрагогического, аксиологического, акмеологического, компетентностного, деятельностного, субъектного, технологического научных подходов. Теоретический концепт представлен исследованиями ведущих отечественных и зарубежных научных деятелей. Технологический концепт включает базовые положения, важные для разработки процессуальных аспектов технологий подготовки профессионалов для медицинской отрасли. Охарактеризованы динамика изменений нормативно-правового поля в ЕС и Украине, а так же направления развития образования в соответствии с приоритетными целями системы высшего образования, и высшего медицинского образования, в частности.

Ключевые слова: медицинские специалисты, высшие учебные учреждения, нормативно-правовое поле.

Shygonska N. Principles of Medical Professionals Training in Higher Educational Institutions

The main principles of medical professionals training in higher educational institutions in the context of legislative amendments are presented.

Such methods as system analysis, synthesis, systemization and logical generalization were used to achieve the paper aim the bottom line of which is to substantiate the principles of future medical professionals training in the context of legislative framework changes oriented at updating and advancing the educational process at medical education providers. The methodological, theoretical and technological concepts were defined. The methodological concept is understood as synthesis of prior ideas within multiple scientific approaches: system, andragogical, axiological, acmeological, competent, activity, subject and technological. The theoretical concept is defined by contributions of prominent Ukrainian and world-known scientists. The technological one includes the basic thesis relevant for processual aspects development within educational technology of medical professionals training in higher educational institutions. The dynamics of legislative framework changes in EU and Ukraine is characterized as well as development trends in accordance with current prior educational aims and medical education system in particular.

Key words: medical professionals, higher educational institutions, legislative framework.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.